

Arviomuistio hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä yleislainsäädännön sääntelytarpeista

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyviä yleislainsäädännön sääntelytarpeita koskevasta arviomuistiosta (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:14).

Oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä yleislainsäädännön sääntelytarpeista.

Arviomuistion taustalla on eduskunnan perustuslakivaliokunnan esiin tuoma huomio siitä, että automaattiseen päätöksentekoon vaikuttaa sisältyvän useita hallinnon yleislaeilla nimenomaisesti säätelemättömiä kysymyksiä (PeVL 62/2018 vp, PeVL 70/2018 vp ja PeVL 78/2018 vp). Selvityksen taustalla on myös eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen kanteluratkaisu (EOAK/3379/2018), jossa katsottiin, että Verohallinnon automatisoitu verotus- ja päätöksentekomenettely ei perustu asianmukaiseen ja täsmälliseen lainsäätelyyn, jossa olisi otettu huomioon hyvän hallinnon ja oikeusturvan sekä virkavastuun asianmukainen toteutuminen.

Perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan PeVL 62/2018 vp, että automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä kysymyksistä ja oikeusministeriön valmisteluvastuulle kuuluvan hallinnon yleislainsäädännön alan sääntelytarpeesta tulee tehdä selvitys. Selvityksessä on tarkasteltava, millä tavoin automatisoidun hallintomenettelyn ja päätöksenteon sääntely täyttää hallinnon lainalaisuuden, julkisuusperiaatteen ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvien hallinnon oikeusperiaatteiden asettamat vaatimukset sekä turvaa oikeusturvan ja virkamiesten virkavastuun asianmukaisen toteutumisen. Myös apulaisoikeusasiamies on katsonut, että automatisoidun päätöksenteon sääntelytarpeet tulee selvittää viipymättä.

Muistiossa arvioidaan, kuinka hallinnon lainalaisuus, julkisuusperiaate ja hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvat hallinnon oikeusperiaatteet toteutuvat tehtäessä automaattisia hallintopäätöksiä sekä kuinka oikeusturvan ja virkamiesten virkavastuun asianmukainen toteutuminen voitaisiin varmistaa. Lisäksi automaattista päätöksentekoa arvioidaan Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen asettamien vaatimusten kannalta. Muistioon sisältyy myös selvitys viranomaisen automaattisen päätöksenteon käytännöistä tällä hetkellä ja mahdollisista tulevaisuuden käyttökohteista.

Muistiossa esitetään voimassa oleva sääntely huomioon ottaen arvio automaattisessa päätöksenteossa tarvittavasta sääntelystä, jolla edellä kuvattujen periaatteiden ja säännösten toteutuminen voitaisiin turvata. Arvion mukaan automaattiset hallintopäätökset tulisi rajata tilanteisiin, joissa ratkaisu on johdettavissa koneellisesti lainsäädännöstä ja

tiedossa olevista yksiselitteisistä faktoista tilanteessa, jossa päätöksentekoon ei liity harkintavaltaa. Lähtökohtana olisi, että automaattinen päätöksenteko voisi yleislainsäädännön nojalla perustua vain viranomaisen ennalta määrittelemiin, lainsäädännön mukaisiin päättelysääntöihin. Tällainen sääntely sulkisi siten pois esimerkiksi koneoppivan tekoälyn tuottamat päätökset. Arvion mukaan viranomaisilla tulisi olla velvollisuus varmistua, että automaattisen päätöksentekojärjestelmän käyttö ei vaaranna hyvän hallinnon, oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumista. Virkavastuun toteutumisen varmistamiseksi viranomaisen olisi osoitettava tarpeellinen määrä asiaan perehtyneitä virkamiehiä vastaamaan järjestelmässä käytettävien päätöksentekosääntöjen hyväksymisestä, järjestelmän tai siihen tehtyjen muutosten hyväksymisestä sekä vaatimustenmukaisuuden arvioinnista ja järjestelmän valvonnasta. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä automaattisen päätöksentekomenettelyn läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

Saatua lausuntopalautetta käytetään myöhemmin käynnistettävän lainvalmisteluhankkeen tukena.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön 4.9.2020 mennessä. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse.

Ministeriöt voivat halutessaan pyytää lausuntoa omalta hallinnonalaltaan. Samalla oikeusministeriö toteaa, että myös jakelulistan ulkopuoliset tahot voivat halutessaan antaa lausuntonsa.

Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkemmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet -> Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi

HUOM! Kaikki annetut lausunnot ovat julkisia ja julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Lisätietoa lausuntopalvelu.fi:n käytöstä voi pyytää palvelun ylläpidosta osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi

Aikataulu

Lausunto pyydetään toimittamaan oikeusministeriölle viimeistään perjantaina 4.9.2020.

Valmistelijat

Lisätietoja asiasta antavat

Yksikön päällikkö, lainsäädäntöneuvos Timo Makkonen, etunimi.sukunimi(at)om.fi, p. 02951 50230 (10.7.2020 asti)

Suunnittelija Valpuri Tarkka, etunimi.sukunimi(at)om.fi, p. 02951 50120 (13.-22.7.2020 ja 6.-14.8.2020)

Lainsäädäntöneuvos Niklas Vainio, etunimi.sukunimi(at)om.fi, p. 02951 50041 (17.8. alkaen)

Linkit

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-878-3> - Arviomuistio hallinnon automaattiseen päätöksentekoon liittyvistä yleislainsäädännön sääntelytarpeista - Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:14

Jakelu:

Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämisspalvelut
Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
Business Finland
Digi- ja väestötietovirasto
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
Electronic Frontier Finland ry (Effi)
Elinkeinoelämän keskusliitto
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
Eläkesäätiöyhdistys ESY ry
Eläketurvakeskus
Eläkkeensaajien keskusliitto EKL ry
Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Finanssiala
Helsingin kaupunki
HUS kuntayhtymä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
Ida Koivisto, Helsingin yliopisto
Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE
Kansaneläkelaitos
Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Kirkkohallitus
Korkeakoulutettujen työmarkkinakeskusjärjestö Akava ry
Korkein hallinto-oikeus
Lapsiasiavaltuutettu
Lastensuojelun keskusliitto
Liikenne- ja viestintäministeriö
Liikenne- ja viestintävirasto
Liikennevakuutuskeskus
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
Maa- ja metsätalousministeriö
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
Maahanmuuttovirasto
Maanmittauslaitos
Maatalousyrittäjien eläkelaitos
Markku Suksi, Åbo Akademi
Metsähallitus
Oikeuskanslerinvirasto
Oikeusrekisterikeskus
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetushallitus
Pakolaisneuvonta
Patentti- ja rekisterihallitus

Pirkanmaan ELY- keskus
Potilasvakuutuskeskus
Puolustusministeriö
Rahoitusvakausrasto
Riikka Koulu, Helsingin yliopisto
Rikosseuraamuslaitos
Ruokavirasto
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomainen Findata
Sosiaali- ja terveysministeriö
SOSTE - Suomen sosiaali ja terveys ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Suomen Asianajajaliitto
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA
Suomen Kuntaliitto ry
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry
Suomen metsäkeskus
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
Tampereen kaupunki
Tapaturmavakuutuskeskus
Tasa-arvovaltuutettu
Teknoliateollisuus
Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto Ficom ry
Tietosuojavaltuutettu
Tilastokeskus
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
Tulli
Tuomioistuinvirasto
Työ- ja elinkeinoministeriö
Työeläkevakuuttajat TELA ry
Työllisyysrahasto
Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
Ulkoministeriö
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Valtakunnanvoudinvirasto
Valtiokonttori
Valtioneuvoston kanslia
Valtiovarainministeriö
Vantaan kaupunki
Verohallinto
Veronmaksajain Keskusliitto
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Ympäristöministeriö

Lausunnonantajan lausunto

Automaattisen päätöksenteon nykytila ja sääntelytarpeet

Miten arvioitte automaattiseen päätöksentekoon liittyvää tilannekuvaa ja yleisesti asiaan liittyviä sääntelytarpeita?

Automaattisen päätöksenteon käyttöalan rajaus

Miten arvioitte arviomuistiossa ehdotettua käyttöalan rajaamista tilanteisiin, joissa ratkaisu on johdettavissa koneellisesti lainsäädännöstä ja tiedossa olevista yksiselitteisistä faktoista tilanteessa, jossa päätöksentekoon ei liity harkintavaltaa?

Miten arvioitte ehdotettua lähtökohtaa, jonka mukaan automaattinen päätöksenteko voisi yleislainsäädännön nojalla perustua vain viranomaisen ennalta määrittelemiin, lainsäädännön mukaisiin päättelysääntöihin (ei esimerkiksi oppivaan tekoälyyn)?

Hyvän hallinnon ja oikeusturvan varmistaminen

Olisiko lakiin syytä ottaa säännös, jossa korostetaan viranomaisen velvollisuutta varmistua, että automaattisen päätöksentekojärjestelmän käyttö ei vaaranna hyvän hallinnon, oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumista? Tulisiko näiden periaatteiden toteutumista varmistaa jollain muunlaisella menettelyllä?

Tietojärjestelmäsääntely ja virkavastuun kohdentaminen

Muistiossa ehdotetaan, että virkavastuun asianmukainen toteutuminen pyrittäisiin varmistamaan kohdentamalla virkavastuu tiettyihin järjestelmän käyttöä koskeviin virkatehtäviin. Miten arvioitte ehdotuksen toimivuutta?

Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan järjestelmässä käytettävät päätöksentekosäännöt tulisi hyväksyä nimenomaisella päätöksellä? Millaisessa menettelyssä tai kokoonpanossa säännöt tulisi hyväksyä?

Miten arvioitte järjestelmän tai siihen tehtyjen muutosten hyväksymistä ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevaa ehdotusta?

Miten arvioitte järjestelmän valvontaa koskevaa ehdotusta?

Tulisiko virkavastuun kohdentamiseksi ottaa käyttöön muita velvollisuuksia tai menettelyitä?

Viranomaisten toiminnan julkisuus ja päätöksenteon läpinäkyvyys

Miten arvioitte ehdotusta, jonka mukaan viranomaiselle tulisi asettaa velvollisuus esittää kuvaus automaattisessa päätöksenteossa sovellettavista päätöksentekosäännöistä ja asioiden valikoitumisesta automaattisesti ratkaistavaksi? Millainen kuvauksen tulisi olla?

Miten arvioitte asiakirjan varmentamista koskevaa ehdotusta?

Tietosuoja

Tulisiko automaattiseen päätöksentekoon liittää muunlaisia suojatoimia kuin mitä arviomuistiossa ehdotetaan?

Miten lasten erityinen suojan tarve tulisi huomioida automaattisessa päätöksenteossa?

Muut sääntelytarpeet

Millä muilla tavoin hallinnon lainalaisuuden, hyvän hallinnon, oikeusturvan ja virkavastuun toteutuminen tulisi yleislainsäädännössä varmistaa?

Muut huomiot

Onko teillä muita huomioita arviomuistiossa käsitellyistä aiheista?

Makkonen Timo
OM

Vainio Niklas
OM